

AZ ÖRÖK SZÁMADÓ

Paládi-Kovács Attila 2020. szeptember 14-én töltötte be 80. életévét. Kétszer is le kellene írnom ezt a tényt, hogy egyáltalán magam is elhiggyem. Mert Tanár úr (mindenkitől ezt a megszólítást kéri, maradok én is ennél, hiszen nemcsak diákja, de TMB-ösztöndíjas aspiráns is voltam) voltaképpen kortalan: az utóbbi 40 évben megkerülhetetlen vezető szereplője volt a magyar néprajztudománynak és ezt a nevezetes kort elérve sem szándékozik visszavonulni. Szerencsénkre. Mert tapasztalatai, jó tanácsai, kiapadhatatlan energiája még ma is éltetik szeretett munkahelyünket, a hazai néprajztudományi alap kutatás vezető intézményét, az MTA kiválósági intézetet, tágabbra húzva a kört: az egész szakmát, s végül, de egyáltalán nem utolsósorban magát az egykori gazdaszervezetet, a Magyar Tudományos Akadémiát.

Mivel köszönhetjük őt e jeles napon? Szinte hallom a szavát: munkával. Számára mindig és mindenkivel szemben is a befektetett munka révén elért eredmények számítotak, amelyek folyóiratokban, monográfiákban, tanulmánykötetekben napvilágot láttak. 20 évvel ezelőtt, a 60. születésnapra (részben) kortársai szerkesztettek 650 oldal terjedelmű köszöntő kötetet, amelyben a néprajz legkülönbözőbb területének művelői, kollégák és tanítványok jegyezték összesen 45 tanulmányt (HÁLA – SZARVAS – SZILÁGYI, 2001). A 70. születésnapra összeállított gyűjtemény szerkesztői már tanítványai voltak, és a csaknem 700 oldalas kötet 40 feletti közleményének nagyobb részét is már a fiatalabb generáció jegyezte (BALI – BÁTI – KISS, 2010). Hogyan ünnepeljük újabb 10 év elteltével? Mivel Tanár úr életében a különböző szakmai vezetői megbízatások közül a leghosszabb ideig (kerek 17 esztendeig) az MTA Néprajzi Kutatóintézetének igazgatósága tartott, arra gondoltunk, hogy erre a jeles alkalomra az intézet évkönyvét dedikáljuk neki, amelyben kutatóhelyünk mai munkatársi gárdája (kiknek legtöbbször Tanár úr tanítványa is volt) mutatja be a legfrissebb eredményeit.

A vezető kutatók születésének kerek évfordulóit köszöntő kötetek előszavában a méltatók általában végigtekintenek az ünnepelt életútján, kiemelik pályája fő irányait, elemzik nevezetesebb csomópontjait. Én azonban nem szeretném ezt követni. Először is azért nem, mert Tanár úr pályája – szerencsénkre – még nem zárult le, elég csak annyit megemlíteni, hogy az MTA I. osztályánál az idén egy újabb tanulmánykötet megjelentetésére pályázott – sikeresen. (A „Tárgyak, szavak és tájak északon” című tervezett kötetben egyik bírálója szerint „a 16 tanulmány széles tematikája, a történelmi változások, a gazdag szókinés bemutatása, a tárgyleírások, illusztrációk és térképek révén a Felföld 19–20. századi tradicionális kultúrája plasztikusan tárul fel mind a kutatók, mind az oktatásban részt vevők előtt.” Tanár úrnak, ha az MTMT jól számol, ez lesz a 21. könyve, a szerkesztőként jegyzett további 17 kötet mellett.) Másodszor azért nem követném a fent említett utat, mert a 60. és 70. születésnapra készült kötetek előszavában a szerkesztők összegezték az addigi életművet, a 70. születésnapon akadémiai és egyetemi pályafutását a Néprajzi

Hírekben is méltatta Balogh Balázs és Kocsis Gyula (BALOGH, 2011; KOC SIS, 2011), sőt, a 70. születésnapra összeállított kötetben az ünnepelt is végigtekintett az addig eltelt éveken és voltaképpen egy maga által készített (és tanítványai által lejegyzett) életútinterjúval lepte meg az olvasót (PALÁDI-KOVÁCS, 2010). Így nekem csak az utóbbi 10 évről kell beszámolnom, ám ebben a kurta évtizedben is annyi mindent tett le Tanár úr az asztalra, amennyi másoknak egy egész pályafutásra elegendő lenne.

Kezdjük a legfontosabbal: befejeződtek a néprajztudomány utóbbi évtizedei legjelentősebb vállalkozása, a *Magyar Néprajz nyolc kötetben* című kézikönyv munkálatai. 2011-ben, utolsónak jelent meg a számozásban legelső és névlegesen félkötetnek nevezett I. *Táj, nép, történelem* 1. című könyv, amely azonban valójában a többihez mérhető, hatalmas terjedelmű (több mint 1000 oldalas) kiadvány. Tanár úr nemcsak a könyvsorozat szerkesztőbizottságát vezette, hanem az utolsó kötetnek (Flórián Mária segítségével) a főszerkesztői munkáit is magára vállalta, sőt a kötet szövegének jó felét ő maga is írta. Munkáját nemcsak a tágabb szakma, a bölcsészet- és társadalomtudomány tartotta, tartja nagyra. Véleményem szerint a legnagyobb elismerést az a tény jelentette, hogy a könyvet maga az MTA akkori, fizikus elnöke mutatta be az Akadémiai Könyvtárban a nagyközönségnek, márpedig róla köztudott volt, hogy ugyancsak szűkmarkúan bánt a bölcsészet dicséretével. Tanár úr a szakma életének szervezéséből továbbra is kiveszi a részét. Miután két cikluson át elnökölte a Magyar Néprajzi Társaságot, a Választmány tagjaként ma is ugyanolyan energiával vesz részt az ügyek megtárgyalásában, mint elnökként tette volt. Továbbra is tagja a néprajztudomány két legfontosabb folyóirata, az *Ethnographia* és az *Acta Ethnographica Hungarica* szerkesztőbizottságának. Mindezek mellett Tanár úr évente szakmai munkák tucatjait is megjelenteti. A Magyar Tudományos Művek Tára a 2010 és 2019 közötti időszakból 141 közleményét tartja számon, olyan összefoglaló munkákkal az élen, mint *Magyar népismeret a 19. században. Előfutárok és klasszikusok* (Akadémiai Kiadó, 2016) vagy ennek folytatása, *Magyar népkutatás a 20. században* (L'Harmattan Kiadó, 2019) Arra is van gondja, hogy a nehezen megszerezhető tanulmányokat tematikus kötetekbe rendezve publikálja. Ilyen lesz az idén készülő kötet, vagy az évtized első feléből: *Munkák, emberek, hiedelmek a Bódva mentén* (MTA BTK NTL, 2013) és *Népek, térségek, hagyományok* (Akadémiai Kiadó, 2015).

Minden kutató számára karrierjének csúcspontja, ha elnyeri szakmája vagy a tágabb tudományos közösség rangos elismeréseit. A magyar tudomány legfontosabb kitüntetését, a Széchenyi-díjat Tanár úrnak 2013-ban ítelték oda, ahogy az indoklás fogalmazott: „a magyar néprajztudomány területén végzett iskolateremtő munkásságáért, tudományszervező tevékenységéért, a Magyar Néprajz nyolc kötetben című kézikönyv szerkesztőbizottsági elnökeként végzett munkájáért, nemzetközi szinten is kiemelkedő, szintézisteremtő eredményeiért.” Már a 70. születésnapján is elhangzott, lévén akkor igen aktuális esemény, hogy a 2010. évi Közgyűlés Paládi-Kovács Attilát a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává választotta, és két héttel születésnapja után meg is tartotta székfoglaló előadását.¹ Ekkoriban már két éve elnöke volt az MTA I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának, ezt a tisztséget még egy cikluson át,

¹ https://mta.hu/data/dokumentumok/i_osztaly/1_osztaly_szekfoglalok/Paladi_Kovacs_szekfoglalo_Idorend_20100927.pdf (letöltés ideje: 2020. október 30.)

2014-ig betöltötte. Ugyanaddig az évig az MTA Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottsága elnökeként is tevékenykedett és ilyen minőségében mindent megtett nemcsak a néprajz, hanem az összes társadalom- és bölcsészettudomány kiadványainak minél nagyobb támogatásáért. Sőt, magáért a támogatásáért! Mert a bizottság elnöksége nem formális pozíció volt: olyan közegben kellett helyt állnia, amelyben komolyan fölmerült, hogy az MTA egyáltalán ne finanszírozzon könyveket és monográfiákat, hanem minden kiadványokra költhető pénzt folyóiratok menedzselésére fordítsa. Az I. Osztály elnökeként Tanár úr tagja volt az MTA tágabb Elnökségének, és a 2014-es közgyűlésen az Elnökség humán tudományokat képviselő tagjának is jelölték. Ha ide nem is került be, egy másik fontos grémiumba igen: 2017-ben a közgyűlés az MTA Felügyelő Testületébe választotta be. Tanár úrnak a humán tudományokon kívüli elismertségét is jelzi ez a döntés, a Felügyelő Testület ugyanis a Vagyonkezelő Testület melletti másik olyan szervezete az akadémiának, amely nem 11 osztálydelegáltból áll, hanem csak 7 tagú, tehát osztályok feletti egyetértés szükséges a bekerüléshez. A Felügyelő Testület tagjaként Tanár úrnak teljes rálátása van az MTA addigi és jelenlegi működésére, és soha nem mulasztja el, hogy kiálljon az akadémia mellett, ha igaztalan támadások érik. És érik...

Kedves Tanár úr! A Néprajztudományi Intézet teljes munkatársi gárdája nevében is nagy szeretettel köszöntelek e jeles évfordulón és kívánom, hogy még sok hasonló évről meg erőben, egészségben, jó kedvben szerető családot és kollégáid körében. Isten éltesse!

Hivatkozott és a szövegben nem teljes címmel szereplő művek

BALI János – BÁTI Anikó – KISS Réka (szerk.)

2010 *Inde aurum – Inde vinum – Inde salutem. Paládi-Kovács Attila 70. születésnapjára.* Budapest, ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszék – MTA Néprajzi Kutatóintézet.

BALOGH Balázs

2011 A hetvenéves Paládi-Kovács Attila köszöntése. *Néprajzi Hírek*, 40, 1, 73–76.

HÁLA József – SZARVAS Zsuzsa – SZILÁGYI Miklós (szerk.)

2001 *Számadó. Tanulmányok Paládi-Kovács Attila tiszteletére.* Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet.

KOCSIS Gyula

2011 Az ELTE Néprajzi Intézete köszönti Paládi-Kovács Attilát. *Néprajzi Hírek*, 40, 1, 70–73.

PALÁDI-KOVÁCS Attila

2010 Visszapillantás. In: BALI János – BÁTI Anikó – KISS Réka (szerk.): *Inde Aurum - Inde Vinum - Inde Salutem. Paládi-Kovács Attila 70. születésnapjára.* 25–55. Budapest, ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszék – MTA Néprajzi Kutatóintézet.